

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

mantelzorg

kwetsbare groepen

vrijwillige inzet

huiselijk en seksueel geweld

leefbaarheid

EINDVERSLAG OLYMPIADECONFERENTIE HUISVESTING ARBEIDSMIGRANTEN UIT MIDDEN- EN OOST EUROPA

Utrecht, 31 maart 2011

INHOUDSOPGAVE

1	Samenvatting	3
2	Inleiding	4
3	Ontwikkelingen	4
3.1	Algemeen	4
3.2	De regio Haaglanden	6
4	De conferentie	7
4.1	Aanleiding	7
4.2	Vraagstelling	7
4.3	Doelstellingen	7
4.4	Deelnemers aan de conferentie	7
5	Uitkomsten van de conferentie	8
5.1	Evenwicht in analyse en aanpak	8
5.2	Regionale aanpak	8
5.3	Gedifferentieerde oplossingen	9
5.4	De behoefte aan nieuwe concepten	10
5.5	De rol en positie van corporaties	10
5.6	De rol van uitzendbureaus	11
5.7	Betrokkenheid van maatschappelijke organisaties	12
5.8	Samenwerking	12
5.9	Monitoring en keurmerk	13
6	Aanbevelingen	14
6.1	Inleiding	14
6.2	Proces & samenwerking	15
6.3	Maatregelen & beleid	16

BIJLAGEN

- Bijlage 1 : Opzet van de conferentie
- Bijlage 2: Informatiebronnen
- Bijlage 3 : Presentaties

1 Samenvatting

De arbeidsmigratie uit de Midden- en Oost Europese landen (MOE-landen) naar Nederland (circa 200.000 in 2010 (Engbersen, 2011)) en de regio Haaglanden is de laatste jaren sterk toegenomen. Dit aantal zal de komende jaren stijgen. Het is een dynamisch verschijnsel met regionale verschillen. Het aantal *woonachtige* arbeidsmigranten in Den Haag wordt geschat op 30.000 (2010) en in het Westland wordt het aantal *werkzame* arbeidsmigranten geschat op 6.000 - 9.000. Belangrijk is onderscheid te maken naar verschillende groepen arbeidsmigranten. Een deel van de arbeidsmigranten wordt actief geworven in het land van herkomst door grote uitzendorganisaties. Anderen zijn via contacten in hun sociale netwerk hier terecht gekomen. Er is een relatief grote groep arbeidsmigranten die zich als zelfstandige heeft gevestigd. Het merendeel van individuele arbeidsmigranten zal zich hier niet structureel vestigen, al neemt het aandeel dat zegt te willen blijven toe, waardoor er ook behoefte is aan structurele huisvesting voor arbeidsmigranten. Een belangrijk deel van de huisvestingsbehoefte wordt opgevangen in het particuliere circuit, deels via uitzendorganisaties, deels via de sociale contacten van arbeidsmigranten onderling. Er is in de regio Haaglanden een grote druk op de woningmarkt die wordt vergroot door de komst van arbeidsmigranten. Naast een tekort aan geschikte woningen is overbewoning in met name de Haagse wijken een belangrijk probleem. De lusten en de lasten van arbeidsmigratie zijn niet gelijk over de gemeenten in de regio verdeeld.

Het tekort aan voldoende woonruimte (voor kort- en langer verblijvende arbeidsmigranten) en het regionale en samenhangende karakter van de arbeidsmigratie zijn voor het Stadsgewest Haaglanden aanleiding geweest een regionale conferentie te organiseren. Gekozen is voor de Olympiade als werkmodel. Centraal stond de verantwoordelijkheid en taakverdeling m.b.t. de huisvesting van MOE-landers tussen de verschillende bestuurslagen en tussen overheid, huisvesters en werkgevers/uitzendbureaus en hoe deze te vertalen in scenario's en maatregelen. Aan de conferentie namen bijna 50 personen deel in hun functie als a. bestuurders/ beslissers, b. beleidsmakers (met name gemeenten), c. uitzendbureau/werkgever, d. huisvester en e. maatschappelijke organisatie/ onderzoeker.

Tijdens de conferentie zijn verschillende aspecten van arbeidsmigratie uit MOE-landen intensief besproken. Arbeidsmigratie moet niet eenzijdig worden geproblematiseerd. Er is daarvoor een belangrijke economische en maatschappelijke noodzaak ook in het licht van vergrijzing en krimp. Arbeidsmigratie gaat met aanpassing van (woon- en ruimtelijk) beleid en ongewenste (neven)effecten gepaard. Er is overeenstemming nodig over wat de kern van het verschijnsel is om de juiste maatregelen in de juiste samenhang te kunnen nemen. Ook met het idee om de verantwoordelijkheid daar te laten waar die hoort, zoals bij uitzendbureaus, werkgevers en huisvesters. Belangrijk is evenwicht te vinden in het elkaar aanspreken om verantwoordelijkheid te nemen en een klimaat van vertrouwen en samenwerking creëren. Regionale samenwerking is gewenst om adequate huisvesting voor arbeidsmigranten te realiseren. Belangrijk is uit te gaan van gedifferentieerde oplossingen en maatregelen passend bij de verscheidenheid aan arbeidsmigranten. Er is een werkbare balans nodig tussen het ontwikkelen van een richtinggevende visie en concrete en korte termijn maatregelen. Op regionaal niveau kunnen locaties

worden aangegeven voor nieuwbouw, voor het omvormen van kantoorgebouwen en het benutten van slooppanden. De transformatie van kantoorgebouwen lijkt een belangrijke optie. Er zijn voldoende leegstaande kantoorgebouwen om huisvesting mogelijk te maken. Naast het pleidooi voor differentiatie is er een behoefte aan de ontwikkeling van nieuwe concepten. Deze concepten zijn deels - elders in het land - voorhanden, maar de samenwerking tussen aanbieders en gemeenten is niet optimaal. De overheid kan de conceptontwikkeling bevorderen. Een grotere rol van corporaties is

nodig en mogelijk. De kennis van uitzendbureaus is belangrijk en kan in de samenwerking met overheden en maatschappelijke organisaties beter benut worden. Verder dienen misstanden moeten krachtiger worden aangepakt. Maatschappelijke organisaties willen betrokken worden bij overleg van overheden met uitzendbureaus en werkgevers. Onderdeel van het werk van maatschappelijke organisaties is het weerbaar maken van de arbeidsmigrant. Doorbreken van te grote afhankelijkheid van de arbeidsmigranten voor arbeid en huisvesting van een en dezelfde organisatie is nodig. Er moet meer (regionaal) worden samengewerkt. Om dat te stimuleren en te faciliteren kunnen verschillende werkvormen worden gebruikt: van overleg op regionaal niveau, werkgroepen, informele- en/of werkconferentie als de Olympiadeconferentie, tot bilaterale samenwerking tussen uitzendbureaus en maatschappelijke organisaties. Samenwerking kan ook gestalte krijgen in de vorm van pilots en het ontwikkelen van concrete maatregelen. Andere maatregelen betreffen monitoring en regionale informatie- en steunpunten voor arbeidsmigranten zelf.

De uitwerking van de aanbevelingen zal het Stadsgewest opnemen in een actieplan.

2 Inleiding

Dit eindverslag is geschreven naar aanleiding van een door het Stadsgewest Haaglanden georganiseerde regionale Olympiade conferentie over huisvesting van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Deze conferentie vond plaats op 14 februari 2011 in Den Haag. Deelnemers waren bestuurders en ambtenaren van diverse gemeenten uit de regio, uitzendbureaus, huisvesters, corporaties, architecten, brancheorganisaties, maatschappelijke organisaties en onderzoekers. Inleidingen (zie bijlage 3) werden verzorgd door het ministerie van BZK en NICIS. Er werd gewerkt volgens het Olympiademodel (zie bijlage 1). Een model ontwikkeld en meermalen toegepast door MOVISIE, kenniscentrum voor de sociale sector. Ter voorbereiding van de conferentie zijn gesprekken gevoerd met de belangrijkste gemeenten, is de conferentie besproken in het regionaal ambtelijk overleg en zijn documenten geraadpleegd. Dit verslag geeft een overzicht de uitkomsten van de voorbereidende gesprekken en de conferentie en eindigt met een aantal aanbevelingen voor een vervolg. Duidelijk is geworden dat een regionale aanpak van de huisvestingsvraagstukken van arbeidsmigranten uit de MOE-landen mogelijk en noodzakelijk is. Daarbij is belangrijk dat goed wordt samengewerkt met de afzonderlijke gemeenten, het Rijk, uitzendbureaus, corporaties en maatschappelijke organisaties. Er is ook een rol weggelegd voor onderzoeksinstituten als de Haagse Hogeschool om voort te borduren op de monitorgegevens van de gemeente Den Haag, het Erasmus/ICIS-onderzoek als mede om ook andere vraagstellingen te onderzoeken. Een belangrijk vraagstuk zal zijn tot welke verantwoordelijkheidsverdeling met tussen partijen komt en op welke wijze afspraken worden nagekomen, partijen elkaar durven aan te spreken en een constructief klimaat van samenwerking kan worden gecreëerd. Hierin ligt een stimulerende rol voor het Stadsgewest Haaglanden weggelegd. Een rol die het Stadsgewest met het organiseren van deze conferentie heeft opgepakt.

3 Ontwikkelingen

3.1 Algemeen

De arbeidsmigratie uit de Midden- en Oost Europese landen (MOE-landen) naar Nederland en de regio Haaglanden heeft de laatste jaren een grote vlucht genomen. Men gaat uit van landelijk circa

165.000 migranten op 1 januari 2009¹. De verwachting is dat dit aantal de komende jaren zal blijven toenemen naar mogelijk 245.00 arbeidsmigranten in 2015². Het is een dynamisch verschijnsel met sterk regionale verschillen. Op het platteland in Limburg en Noord-Brabant heeft de arbeidsmigratie een andere verschijningsvorm dan in de stadsregio's Rotterdam-Rijnmond en Haaglanden. Maar ook binnen de regio's zijn er verschillen. De aard van de arbeidsmigratie in de regio Haaglanden heeft een divers karakter. Binnen de gemeente Den Haag betreft het voornamelijk werknemers in de bouw (mannen) en zorg/persoonlijke verzorging (vrouwen). In de omliggende gemeenten gaat het voornamelijk om de glastuinbouw. De bouw en de glastuinbouw blijven de komende jaren aantrekkelijk voor arbeidsmigranten. In toenemende mate zal ook de zorg zich als een belangrijke sector ontwikkelen. Deze sectoren van de arbeidsmarkt zullen naar verwachting, met pieken en dalen, structureel te maken hebben met het verschijnsel arbeidsmigratie.

We moeten onderscheid maken naar verschillende groepen van arbeidsmigranten. Vanuit het perspectief van de arbeidsmigranten zelf en vanuit meer sociaal-maatschappelijk perspectief is een driedeling mogelijk: 1. Seizoensmigranten d.w.z. migranten die enkele maanden in Nederland werken. 2. Migranten die alleen voor een paar jaar naar Nederland komen om geld voor een nieuw huis of andere goederen te verdienen. 3. Migranten die permanent in Nederland willen blijven. In verschillende (onderzoek-)rapporten worden soortgelijke of andere indelingen gemaakt.

De economische crisis is van invloed geweest op de omvang van de arbeidsmigratie uit MOE-landen. In sommige regio's is een afname te zien geweest van het aantal arbeidsmigranten. De indruk bestaat dat dit echter van tijdelijke aard is. In andere regio's en economische sectoren is nauwelijks sprake van enige teruggang. Meer en meer ontstaat het beeld dat het partijen uitgaan van een zeker structureel karakter van dit verschijnsel.

Een deel van de arbeidsmigranten wordt actief geworven in het land van herkomst door enkele grote uitzendorganisaties. Anderen zijn via contacten uit hun sociale netwerk hier terecht gekomen. Er is een relatief grote groep arbeidsmigranten die zich als zelfstandige heeft gevestigd. Het merendeel van individuele arbeidsmigranten zal zich hier niet structureel vestigen, al neemt het aandeel dat zegt te willen blijven toe. In verschillende onderzoeken van o.a. de Erasmus Universiteit wordt gesproken over circa een derde deel. Ook al verblijft een belangrijk deel van de migranten hier tijdelijk, hun plaats wordt veelal ingenomen door een andere migrant. Er is grote behoefte aan structurele huisvesting voor arbeidsmigranten.

Een belangrijk deel van de arbeids- en huisvestingsbehoefte wordt opgevangen in het particuliere circuit. Met name de grote uitzendorganisaties regelen langs deze weg huisvesting voor hun uitzendkrachten. Op het illegale circuit (huisjesmelkers, malafide uitzendbureaus) bestaat weinig zicht. Het is een belangrijk aandachtspunt voor de handhaving. De uitzendbureaus hebben het beste zicht op het komen en gaan van arbeidsmigranten en de omvang van de huisvestingsbehoefte. Een ander deel van de huisvesting verloopt echter via de sociale contacten van arbeidsmigranten onderling. Van deze groep is het zicht op huisvesting minder goed in te schatten. Ook hier gaat het voornamelijk om de particuliere woningmarkt, waaronder veel kamerverhuur.

Om de ontwikkelingen m.b.t. arbeidsmigranten uit MOE-landen in goede banen te leiden wordt beleid gemaakt op verschillende niveaus. Er kristalliseert zich een taakverdeling en samenwerking uit tussen de verschillende bestuurslagen. De provincie heeft via de provinciale woonvisie en de provinciale ruimtelijke visie de mogelijkheid om de ontwikkeling van meer structurele vormen van huisvesting voor arbeidsmigranten al dan niet te stimuleren. De rol van de rijksoverheid betreft o.a. regelgeving, kennisuitwisseling (handleidingen, conferenties, websites, ondersteuningsteams), deelname aan regionale handhavingsteams en deelfinanciering. De Rijksgebouwendienst onderzoekt mogelijkheden om leegstaande rijkskantoren om te bouwen tot vormen van huisvesting. Op het gemeentelijke niveau vindt een meer integrale aanpak en samenhang tussen wonen, handhaving, leefbaarheid en integratie plaats. In dit verslag komt ook de rol van het stadsgewest Haaglanden aan bod.

¹ Bronnen: Risbo (2009), Tweede Kamer 29 407

² Bron: Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI, 2010)

3.2 De regio Haaglanden

In de regio Haaglanden zijn arbeidsmigranten uit de MOE-landen talrijk aanwezig, hoofdzakelijk Polen en in mindere mate migranten uit Roemenië en Bulgarije. Exacte cijfers over hun aantal zijn niet voorhanden. In de gemeente Den Haag wordt hun aantal in 2010 geschat op 30.000 arbeidsmigranten³ die in de stad *wonen*. In het Westland wordt het aantal *werkzame* arbeidsmigranten geschat op 6.000 - 9.000. De helft daarvan woont – naar schatting – binnen de gemeente⁴. Voor de gemeente Pijnacker-Nootdorp liggen de aantallen respectievelijk op 1.000 werkzame en 200 – 300⁵ in de gemeente woonachtige arbeidsmigranten.

Er is in de regio Haaglanden een grote druk op de woningmarkt. Ondanks het feit dat er veel wordt gebouwd blijft de vraag groot, ook naar (specifieke) woningen voor specifieke groepen. De komst van arbeidsmigranten vergroot de druk op de woningmarkt. Arbeidsmigranten vormen op de woningmarkt een in belang toenemende groep. Zij zijn echter concurrenten van andere groepen woningzoekenden, zoals studenten, jongeren, starters en jonge gezinnen. Voor deze groepen geldt dat de woningbehoefte structureel is, maar dat de bewoning vaak tijdelijk is. Het accent ligt op het 'op gang blijven houden' van de woningproductie. De vraag is of er nog ruimte is en financiële middelen voor experimenten die aansluiten bij de dynamische huisvestingsbehoeften van arbeidsmigranten (en andere groepen woningzoekenden).

Naast een tekort aan geschikte woningen is overbewoning in met name de Haagse wijken een belangrijk probleem. Dit kan leiden tot brandgevaarlijke situaties, zeker wanneer er sprake is van slecht onderhouden woningen. In diverse wijken in de grote steden wonen al relatief veel arbeidsmigranten in wijken waar de leefbaarheid al onder druk staat. Dit hangt samen met de mogelijkheden voor particuliere verhuurders om geld te kunnen verdienen met woningen die anders niet goed in de markt liggen. Het heeft ook te maken met de in sommige wijken voortdurende roulatie van (vaak jonge) arbeidsmigranten. Wijkbewoners krijgen regelmatig te maken met nieuwe groepen arbeidsmigranten. Het leggen van contacten, het maken van afspraken over het beperken van mogelijke overlast e.d. wordt daarmee sterk bemoeilijkt. Het risico bestaat dat de oorspronkelijke bevolking wegtrekt, de – inmiddels onverkoopbare - woningen worden opgekocht door huisjesmelkers en uitzendbureaus voor verhuur aan MOE-landers. Een zelfversterkend proces komt hiermee op gang. Goed overleg over concrete maatregelen met wijkorganisaties en bewoners is een vereiste om dit proces tegen te gaan.

Sommige gemeenten hebben meer profijt van de arbeidsmigranten dan andere gemeenten. Andere gemeenten hebben relatief meer de lasten te dragen van de arbeidsmigratie in de vorm van huisvesting, druk op de lokale woningmarkt en concentratie in bepaalde buurten. Met name in gemeenten als Den Haag en Rotterdam. De lusten en de lasten lijken ongelijk verdeeld.

³ Bron: *Monitor Midden- en Oost Europeanen in Den Haag (2010)*

⁴ Bronnen: *interview gemeente Westland (2010), Andra van Meggelen (2010)*

⁵ Bronnen: *interviews met gemeente (2008, 2010) en uitzendbureaus, GBA-gegevens 19-5-2010, Andra van Meggelen (2010)*

4 De conferentie

4.1 Aanleiding

Het tekort aan voldoende en geschikte woonruimte voor zowel de kort- als langer verblijvende arbeidsmigranten en het regionale en samenhangende karakter van de arbeidsmigratie heeft het Stadsgewest Haaglanden er toe gebracht een regionale conferentie over dit thema te organiseren. Met deze conferentie wil het Stadsgewest het verschijnsel nadrukkelijk op de regionale agenda te zetten. Het erkent het belang van een brede integrale aanpak en de noodzaak voor sociale maatregelen. Maar vanuit haar mogelijkheden en bevoegdheden op het gebied van ruimtelijke ordening en wonen, staan de aspecten huisvesting, handhaving en leefbaarheid centraal. Het wil het overleg en de samenwerking met huisvesters, uitzendbureaus en andere betrokkenen stimuleren en daar waar mogelijk concrete afspraken maken. Om dit te realiseren heeft het Stadsgewest gekozen voor de Olympiade als werkwijze. De opzet van de conferentie wordt beschreven in bijlage 1.

4.2 Vraagstelling

De centrale vraagstelling van de conferentie luidt: Hoe komen we tot een heldere en werkzame verantwoordelijkheid- en taakverdeling m.b.t. de huisvesting van MOE-landers tussen de verschillende bestuurslagen (gemeente, Stadsgewest, provincie, Rijk) en tussen overheid, huisvesters en werkgevers/uitzendbureaus? Hoe kunnen we een samenhangende reeks van uitgangspunten opstellen in de vorm van scenario's als basis voor het beleid op zowel de korte als de lange termijn? Hoe kunnen we dergelijke scenario's concreet uitvoering geven?

4.3 Doelstellingen

- Het ontwikkelen van een heldere en werkzame verantwoordelijkheid- en taakverdeling tussen gemeente, Stadsgewest, werkgevers en uitzendbureaus, corporaties en andere huisvesters en de arbeidsmigrant zelf.
- Uitvoerbare afspraken en oplossingen voor geconstateerde problemen. Deze kunnen liggen op het gebied van regelgeving, bouwconcepten, financieringswijzen als mede op vormen van samenwerking e.d. Voor deze maatregelen moet voldoende draagvlak bestaan bij de verschillende gemeenten en partijen om deze ook uit te voeren en hierover afstemming te plegen.

4.4 Deelnemers aan de conferentie

Aan de conferentie hebben bijna 50 vertegenwoordigers van verschillende organisatie deelgenomen. Zij hebben met elkaar gesproken in ringen. Er waren vijf ringen onderverdeeld naar:

- Bestuurders/ beslissers.
- Beleidsmakers (met name gemeenten).
- Uitzendbureaus/ werkgevers.
- Huisvesters (corporaties, deskundigen op het gebied van wonen).
- Maatschappelijke organisaties en onderzoekers.

5 Uitkomsten van de conferentie

5.1 Evenwicht in analyse en aanpak

Het is voor met name de bestuurders belangrijk om overeenstemming te bereiken over de **kern** van het vraagstuk. Arbeidsmigratie uit MOE-landen is niet alleen een probleem. Het is een economische noodzaak en voor maatschappelijke vraagstukken als vergrijzing en krimp op den duur van groot belang. Overeenstemming over de analyse is nodig om de juiste maatregelen te kunnen nemen en is nodig voor de juiste maatvoering. Ligt de kern van het probleem in de aantallen, de snelle groei, de onvoorspelbaarheid, de ongelijke geografische spreiding, de regionale verschillen, het tekort aan tijdelijk en/of structureel huisvesting, de toegenomen druk op de regionale woningmarkt of de integratie van arbeidsmigranten die langer in Nederland zeggen te verblijven. In het debat over arbeidsmigratie lopen deze zaken nogal eens door elkaar. We moeten daarnaast beseffen dat voor een deel van de arbeidsmigranten arbeid en het verwerven van inkomen het primaire doel is. Huisvesting is daarvan een afgeleide. Sobere huisvesting krijgt - gezien kosten van specifieke huisvesting - bij een deel van de arbeidsmigranten in een bepaalde fase van de wooncarrière de voorkeur. Voor de gemeente Den Haag geldt nadrukkelijk een omvangrijk tekort aan tijdelijk en structurele huisvesting. De regio is nodig om voldoende en adequate huisvesting te kunnen realiseren. Het is - volgens de bestuurders - tevens belangrijk evenwicht te vinden tussen het onderkennen van het bijzondere en mogelijk problematische karakter van de arbeidsmigratie uit de MOE-landen, maar deze ook te relativeren om de nodige gepaste en efficiënte maatregelen te kunnen nemen in tijden van bezuinigingen. Gepast om ook de verantwoordelijkheid daar te laten waar die hoort, zoals bij uitzendbureaus, werkgevers en huisvesters. Daar waar deze verantwoordelijkheid niet wordt genomen of deze tot ongewenste situaties leidt zullen bestuurders partijen adequaat aanspreken om hun afspraken na te komen. Belangrijk is evenwicht te vinden in het partijen aanspreken op elkaars verantwoordelijkheid, het nakomen van afspraken en anderzijds een klimaat van vertrouwen en samenwerking creëren. Met name het regionale niveau is, zo geven de aanwezigen van de regio Rotterdam-Rijnmond aan, een goed niveau om tot constructieve samenwerking te komen.

5.2 Regionale aanpak

Ook zijn de aanwezige bestuurders het er over eens dat regionale afspraken en samenwerking gewenst is om meer toegang tot adequate huisvesting voor arbeidsmigranten te realiseren. De ene gemeenten heeft meer direct met de problematiek te maken dan de andere en niet alle gemeenten behoeven lokaal substantiële maatregelen te nemen. Wel is de regio een belangrijk niveau voor afstemming voor het verkrijgen van inzicht en omvang van de problematiek en het werken aan verschillende, elkaar aanvullende en versterkende maatregelen. De bestuurders zijn bereid om daaraan mee te werken. Ze zijn bereid er voor te zorgen dat de problemen niet eenzijdig bij de gemeente met al de meeste 'lasten' wordt neergelegd. De concrete uitwerking vraagt nog het nodige overleg. Daarvoor is het bestuurlijk overleg van het Stadsgewest van belang. De bestuurder van dit overleg neemt die verantwoordelijkheid op zich de huisvesting van arbeidsmigranten de komende periode te agenderen. Van het Rijk wordt een actieve en faciliterende rol verwacht.

Met name de ambtenaren pleiten voor een regionale visie op hoofdlijnen als 'leidraad' voor concretisering van beleid. In de visie zal zowel de vraag- als de aanbodkant een plek moeten krijgen. Aan de vraagkant spelen zaken doelgroepsegmentatie, waarbij de voorziene verblijfsduur een belangrijk criterium is, maar ook specifieke woonwensen van de arbeidsmigranten. De aanbodkant heeft op dit moment de meeste aandacht, waarbij de kwantitatieve verdeling van de opvang de meeste aandacht trekt, maar ook hier staat het beleid nog in de kinderschoenen. Afwegingen tussen nieuwbouw en inpassen in bestaande bouw, grootschalig versus kleinschalig dienen in een regionale visie aan de orde te komen. Tegelijkertijd geven ze nadrukkelijk aan dat in de tussentijd concrete maatregelen nodig zijn. De behoefte en noodzaak aan een visie neemt wel toe. Men wil gebruik maken van het aanbod van uitzendbureaus om hun kennis en ervaring in te zetten en te gebruiken bij het ontwikkelen van een visie en het ontwikkelen van beleid en maatregelen. Al bestaat over de rol van (sommige) uitzendbureaus bij ambtenaren ook scepsis.

5.3 Gedifferentieerde oplossingen

Het merendeel van de partijen pleit expliciet voor differentiatie. Arbeidsmigratie is een divers en dynamisch verschijnsel. Er is een verscheidenheid aan huisvestingsbehoeften die een gedifferentieerd scala aan maatregelen en oplossingen vraagt. Zowel grootschalige als kleinschalige oplossingen. In de wijk en buiten de wijk. Een regionale inventarisatie van mogelijkheden, locaties en samenwerkingsverbanden kan daarbij belangrijk zijn. Ook de uitzendbureaus pleiten voor een gedifferentieerd beleid. Er moet diversiteit zijn in aanbod (klein- en grootschalig) maar ook bijvoorbeeld differentiatie in kamergrootte. Wel is er bij de deelnemers aan de conferentie een lichte voorkeur om voor tijdelijke vormen van huisvesting meer grootschalige oplossingen te kiezen en deze te realiseren in het buitengebied. Voor meer permanente en gedifferentieerde vormen van huisvesting (voor langer c.q. permanent verblijvende arbeidsmigranten) krijgt kleinschalig en in de gebouwde omgeving de voorkeur. Bij grootschalige locaties wordt door o.a. de huisvesters gewaarschuwd voor het risico van isolatie en segregatie. Er is goed sociaal beheer nodig. De voorkeur gaat uit naar een integrale omgeving.

Er is bij de deelnemende partijen geen duidelijke voorkeur voor een bepaald scenario. Meerdere ringen hebben aangegeven dat we te maken hebben met verschillende groepen arbeidsmigranten, met verschillende woonbehoeften- en wensen, stadia in de wooncarrière en de wijze waarop huisvesting wordt geregeld. Zo wordt o.a. gepleit voor het redeneren vanuit de 'wooncarrière' van arbeidsmigranten. Verschillende stadia in de wooncarrière vragen om een specifieke vorm van huisvesting. In de realisatie daarvan kunnen wisselend elk een der partijen een leidende en initiërende rol spelen. Als bijvoorbeeld de arbeidsmigrant zijn of haar wooncarrière start in het 'MOE-landers-hotel' (een dergelijke voorziening is aanwezig bijvoorbeeld in Wateringen), maar daarna een stap verder willen zetten is het wenselijk dat woningcorporaties daarin een rol in spelen. Wel was er op de conferentie scepsis over de koppeling van werkgever en huisvester in een en dezelfde organisatie. Vandaar het nadrukkelijk appèl van de deelnemende partijen om corporaties te bewegen in een eerdere fase van de wooncarrière van arbeidsmigranten een actieve rol te spelen. Met name de gemeente Den Haag is tot nu toe teleurgesteld in de corporaties.

De ambtenaren zijn het meest concreet met een oplossing aan de slag gegaan: zij hebben nadrukkelijk aangegeven dat de transformatie van kantoorgebouwen een belangrijke optie is. Er is voldoende beschikbaarheid van leegstaande kantoorgebouwen om dit mogelijk te maken. In de regio staat bijna 1 miljoen m² aan kantoorruimte leeg. Er zijn plannen om kantoorparken een nieuw leven in te blazen, zoals uit plannen van de gemeente Rijswijk blijkt. De vraag is of het ombouwen tot

huisvesting voor MOE-landers in die plannen past. Toch is het noodzakelijk dat een deel van de kantoorruimtes op korte termijn wordt benut om huisvesting te realiseren. Regelgeving en exploitatie zijn belangrijk maar mogen geen onoverkomelijke drempel of belemmering zijn. Met (consortia van) uitzendbureaus en huisvesters kunnen voor concrete locaties afspraken gemaakt worden. Het werken aan concrete pilots is een goede manier.

5.4 De behoefte aan nieuwe concepten

Verscheidenheid in behoeften en wensen vraagt om diversiteit in huisvestingsoplossingen. Maar ook de urgentie om op korte termijn stappen te maken vraagt dat we op meerdere paarden moeten wedden: klein- en grootschalig, in de wijk en in het buitengebied, kleine en goedkope ruimtes (kamers) en grotere. Diversiteit vraagt volgens meerdere partijen ook de ontwikkeling van nieuwe concepten. Deze concepten zijn deels - elders in het land, maar ook het mixed-wonen concept van Haagwonen is een voorbeeld - voorhanden, maar de wisselwerking tussen aanbieders en gemeenten is niet optimaal. Dat kan te maken hebben met:

- verschillende inzichten en belangen binnen de gemeentelijke organisatie;
- beperkingen door regelgeving (locaties, vorm);
- beperkingen door exploitatie;
- onderschatting van de kosten van beheer;
- onvoldoende zicht op en resultaat zien in het terugdringen van de rol van malafide uitzendbureaus;
- werken aan draagvlak in de samenleving, voorkomen van het NIMBY effect.

Ook de uitzendbureaus geven aan dat er behoefte is aan nieuwe concepten. Die moeten en flexibel en duurzaam zijn. Zowel qua functie als qua energie en materialen. De overheid kan de conceptontwikkeling voor huisvesting van MOE-landers bevorderen door:

- visie ontwikkeling en noodzaak/urgentie goed aan te geven;
- duidelijk (en regionaal) aan te geven wat wel/niet kan en mag;
- goede planologische procedures en afwegingen;
- meehelpen de grondexploitatie rond te krijgen;
- partijen blijven aanspreken op hun verantwoordelijkheid.

5.5 De rol en positie van corporaties

Van de zijde van Haagwonen, een corporatie, wordt aangegeven dat samenwerking met andere corporaties en huisvesters mogelijk is. Wel moeten de volgende kanttekeningen meegenomen worden in de uitwerking van samenwerking en realisatie van huisvesting voor arbeidsmigranten:

- De huisvestingsopgave van MOE-landers is niet uniek. Hun woonwensen en hun diversiteit en stappen in een wooncarrière daarin komen overeen met andere groepen. Door het unieke ervan te benadrukken dreigt het gevaar van stigmatisering.
- Corporaties hebben hun bezit vooral in kwetsbare wijken. Het voortdurend tijdelijk huisvesten van MOE-landers heeft als gevaar dat een voortdurende doorstroom in de wijk ontstaat. Daardoor kunnen bewoners niet aan elkaar wennen en elkaar leren kennen. Dat kan de leefbaarheid en gevoel van veiligheid aantasten. Er zal ook

huisvesting gerealiseerd moeten worden in wijken waar corporaties weinig of geen bezit hebben.

- Corporaties hebben ook andere grote opgaven te vervullen zoals de herstructurering van Den Haag Zuid West. Een goede visie van gemeenten en een afstemming van deze verschillende 'grote' opgaven helpt. Huisvesting (nieuwbouw) van MOE-landers moet ook financieel exploitabel zijn. Ook daar kan de overheid een rol bij spelen.
- Een onderbelicht aspect – met als voorbeeld de exploitatie van het MOE-landers-hotel – is het 'kosten van beheer'-aspect van bijzondere woonvoorzieningen. Bijzondere woonvoorzieningen voor arbeidsmigranten zijn duur in beheer. Er is sprake van een bijzondere woonvorm met een bijzondere vorm van beheer, anders dan bij 'gewone' hotels en huisvesting. Kennis en ervaring ontbreken en moeten worden ontwikkeld. Daarbij kan wel gebruik worden gemaakt van de ervaringen van huisvesters van studenten (studentenflats). Er zullen ook over beheer en de kosten ervan afspraken gemaakt moeten worden tussen alle partijen als beheerders, overheid, verhuurders, verkopers en corporaties

5.6 De rol van uitzendbureaus

Het uitzenden en huisvesten van MOE-landers is een lucratieve business. Getuige het feit dat er veel uitzendbureaus zijn. Maar de markt zit ondoorzichtig in elkaar en misstanden komen nog steeds voor. Er is een economisch belang voor arbeidsmigratie, maar adequaat toezicht op en begeleiden van het proces blijft moeilijk. Recentelijk wordt vanuit rijkswege geprobeerd de regelgeving rond uitzendbureaus aan te scherpen. Als uitgangspunt geldt de verantwoordelijkheid daat te laten waar ze moet liggen: bij werkgevers, uitzendbureaus en huisvesters. Maar duidelijk wordt dat deze verantwoordelijkheid niet door allen in evenredige mate wordt genomen. De ervaringen van met name de gemeente Den Haag met de uitzendbranche zijn niet positief. Het convenant dat is afgesloten met de koepels van uitzendbureaus heeft niet geleid tot het aanleveren van informatie, zoals afgesproken. Mogelijk zijn de afspraken te vrijblijvend geweest. De gemeente Den Haag wil deze partijen scherper aanspreken op het concretiseren en uitvoeren van gemaakte afspraken. Zij vindt ook dat uitzendbureaus en werkgevers zelf moeten komen met aanscherping van de eigen rol in de zelfhandhaving, controle en naleving van afspraken zoals gemaakt in het convenant en de werking van het keurmerk. Met name wethouder Norder is ontevreden over de rol van de uitzendbureaus en de koepels. Er is een convenant gesloten maar dit heeft niets opgeleverd. Er is (over en weer) geen informatie beschikbaar gesteld. Terwijl er illegale bewoning is aangetroffen. De geloofwaardigheid van de uitzendbranche is in het geding. De koepels van uitzendbureaus geven aan dat er al het nodige is gebeurd en er nieuwe voornemens zijn. "We doen het nodige. We werken hard samen in de CAO-politie. We doen aan zelfhandhaving". Zij pleiten voor het algemeen verbindend verklaren van afspraken in de CAO's, zodat deze voor alle uitzendbureaus geldt. Zij geven ook aan dat gemeenten de uitzendbranche kunnen helpen door hun informatie over malafide bureaus en geconstateerde misstanden (huisvesting, arbeid) bij controle aan hen door te geven. Met deze gegevens kunnen uitzendbureaus branchegenoten beter aanspreken. Voor wethouder Norder moeten we niet in een 'kip-ei'-discussie terecht komen: wie moet het eerste over de brug komen met informatie. Het moet gewoon gebeuren.

Ambtenaren willen meer samenwerken met de bonafide uitzendbureaus en van hun kennis en inzet gebruik maken. Anderzijds zien ambtenaren dat er nog veel mis gaat en wil men komen tot een verbreding en aanscherping van een landelijk keurmerk. Dit zou zowel aspecten van arbeid(-omstandigheden) als huisvesting omvatten. Hetzij in een omvattend keurmerk, hetzij apart. Als

startpunt kunnen de bestaande instrumenten van VIA en ABU gelden. Belangrijk is dat – wat ook door maatschappelijke organisaties en wethouder Norder nadrukkelijk naar voren is gebracht - dat we af moeten van de afhankelijkheid en de link 'baan kwijt – huis kwijt'. Er moet voor arbeidsmigranten in zo'n situatie een overgangperiode – waarin gezocht kan worden naar een nieuwe baan c.q. huisvesting – mogelijk zijn.

De aanwezige uitzendbureaus en brancheorganisaties geloven in zelfregulering van de branche. Ze verwachten geen nieuwe regelgeving nodig te hebben. Het gaat om het goed faciliteren en stimuleren van innovatie. Dat kan door bijvoorbeeld op regionaal niveau door locaties aan te geven voor nieuwbouw, omvormen kantoorgebouwen en het benutten van slooppanden. De gemeenten moeten vooral aangeven waar het kan en mag. De markt kan de realisatie van huisvesting op die locaties oppakken.

5.7 Betrokkenheid van maatschappelijke organisaties

Maatschappelijke organisaties willen betrokken worden bij overleg van overheden met uitzendbureaus en werkgevers. Bij hen komt veel informatie binnen over ontwikkelingen, problemen en misstanden. Deze informatie moet opgeschaald worden en in een context van beleid en monitoring worden geplaatst. Maatschappelijke organisaties willen concrete afspraken maken met ook werkgevers. Als voorbeeld kan het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) dienen. Om processen beter te stroomlijnen kan worden gewerkt in de vorm van ketenmonitoring en –management: het volgen van groepen arbeidsmigranten door de keten heen. Zoals gezegd maatschappelijke organisaties willen betrokken worden bij overleg van overheden met uitzendbureaus en werkgevers. Onderdeel van het werk van maatschappelijke organisaties zal zijn de MOE-landers weerbaarder te maken. Het regelen van werk en wonen door een en dezelfde organisatie is (op den duur) onwenselijk. Er ontstaat een te grote afhankelijkheid van een partij. MOE-landers moeten meer grip krijgen op het zelf kunnen bepalen en regelen van hun huisvestings-behoeften. Ook bestuurders en ambtenaren zijn hier voorstander van. Concreet vragen maatschappelijke organisaties aandacht voor:

- Uitvallers: in de dak-en thuislozenzorg worden meerdere groepen onderscheiden. Het zijn vooral de in-between-jobs arbeidsmigranten (even geen werk, of achterstallig loon) die direct gebaat zijn bij nieuw werk. Met hen aan de slag gaan om nieuw werk te vinden is veel effectiever/beter dan hen terugsturen en een nieuwe groep arbeidsmigranten door uitzendbureaus te laten werven.
- Werkloze/dakloze arbeidsmigranten: een deel heeft recht op een w.w.- uitkering, maar het ontbreken van vast verblijfsadres belemmert het verkrijgen ervan. Dit kan opgelost worden door deze groep een postbusnummer/adres te geven.
- Beleid moet er ook op gericht zijn de MOE-landers een normaal leven (werk + integratie) te laten leiden.

5.8 Samenwerking

Tijdens de conferentie is door verschillende partijen meermalen naar voren gebracht dat er meer uitwisseling van kennis en ervaringen moet komen. Er kan en moet meer worden samengewerkt. Daarvoor kunnen verschillende vormen worden gebruikt: van overleg op regionaal niveau, werkgroepen, tot informeel werkoverleg in de vorm van een Olympiadeconferenties, tot bilaterale

samenwerking tussen uitzendbureaus en maatschappelijke organisaties. Nadrukkelijk geven uitzendbureaus en maatschappelijke organisaties aan met elkaar in gesprek te gaan. Beide partijen hebben aanvullende informatie die men kan delen. Er is over en weer (negatieve) beeldvorming die samenwerking en afstemming belemmert. Concrete zaken kunnen worden aangepakt als het ontwikkelen van een aanpak voor 'in between-jobs', het doorbreken van een te grote afhankelijkheid van arbeidsmigranten van uitzendbureau, (keten-)monitoring, leren van de ervaringen van het Keurmerk Veilig Ondernemen. Het benutten van de kennis van uitzendbureaus wordt ook door de ring van ambtenaren bepleit. Daarnaast kunnen corporaties en andere huisvesters meer gezamenlijk optrekken in het realiseren van projecten, concepten en samenwerking met gemeenten. Samenwerking kan ook gestalte krijgen in de vorm van pilots en het ontwikkelen van concrete maatregelen. Deze conferentie kan daarvoor de aanleiding zijn. Concrete en formele afspraken zijn tijdens de conferentie nog niet gemaakt.

5.9 Monitoring en keurmerk

Uitzendbureaus en maatschappelijke organisaties hebben zich op de conferentie voorstander getoond van monitoring. Uitzendbureaus zien het belang in van een onafhankelijk meldpunt. Het is belangrijk de ontwikkelingen in vraag en aanbod goed in beeld te brengen en te houden. Registratie is noodzakelijk hier grip op te kunnen krijgen. Er kan geleerd worden van en uitgewisseld worden met andere regio's: zowel qua beleid als de dagelijkse praktijk. Ook maatschappelijke organisaties zijn hier voorstander van. Een voorbeeld in ontwikkeling is de monitor van de gemeente Den Haag. Daarnaast vragen maatschappelijke organisaties, met name de politie, aandacht voor het leren van de ervaringen die er zijn met het Keurmerk Verantwoord Ondernemen (KVO). Deze ervaringen kunnen gebruikt worden om het keurmerk voor huisvesting en arbeid MOE-landers beter te laten werken.

6 Aanbevelingen

6.1 Inleiding

Er is veel besproken op de conferentie. Over scenario's, concrete maatregelen, samenwerking, afstemming, nieuwe concepten en betrokkenheid. De uitkomsten van de conferentie zijn dan ook divers, maar er tekenen zich wel een aantal lijnen af:

- Arbeidsmigratie niet eenzijdig problematiseren: arbeidsmigratie is belangrijk. Het is een noodzakelijke ontwikkeling, uit zowel economisch oogpunt als (op lange termijn) uit voor maatschappelijke oogpunt gezien de vergrijzing en krimp. Arbeidsmigratie gaat met aanpassing van (woon-, inburgerings-, r.o.-)beleid en ongewenste (neven)effecten gepaard. In beleid en media-uitingen moeten we ontwikkelingen m.b.t. arbeidsmigratie evenwichtig benaderen, benoemen en beschrijven.
 - Uitgaan van gedifferentieerde oplossingen en maatregelen passend bij de diversiteit van de arbeidsmigranten uit de MOE-landen. Zo kan het denken in termen van verschillende typen wooncarrières van arbeidsmigranten helpen verschillende adequate maatregelen te nemen en vormen van huisvesting te realiseren. Mogelijk dat er meer onderzoek naar de ontwikkeling van deze wooncarrières nodig is.
 - Een werkbare balans vinden tussen het ontwikkelen van een richtinggevende visie (op hoofdlijnen) en vraagstukken op korte termijn en concreet oppakken. Daarbij is het streven naar een meer regionale en integrale aanpak belangrijk. Maar de deelnemende partijen zitten niet op meer bureaucratie en veel extra overlegcircuits te wachten.
 - Een mix vinden van specifieke, extra maatregelen voor de arbeidsmigratie en -migranten en er voor zorgen dat algemeen beleid en voorzieningen voor arbeidsmigranten effectief en toegankelijk zijn. Een voorbeeld daarvan is het toegankelijk maken voor arbeidsmigranten van de reguliere publieke huurdersmarkt door betere voorlichting, weerbaar maken van arbeidsmigranten, aanvullende maatregelen door corporaties etc. Lokale en regionale informatie- en steunpunten kunnen hierin een rol spelen.
 - Doorbreken van de (te grote) afhankelijkheid van de arbeidsmigranten voor arbeid en huisvesting van een en dezelfde organisatie, meestal uitzendbureaus. Voorkomen dat arbeidsmigranten bij het verlies van hun baan ook hun huisvesting verliezen en daardoor mogelijk in het dak- en thuislozencircuit terecht komen. Het is interessant om daar waar mogelijk werkloos geworden arbeidsmigranten zo snel mogelijk naar een nieuwe baan te bemiddelen, waarvoor met name de maatschappelijke organisaties pleiten. Een uitzendbureau als OTTO Workforce ontwikkelt hiervoor plannen.
 - Het samenwerken in de vorm van concrete pilots. Concrete huisvestingsvormen op concrete locaties. Pilots zijn van belang om voorzieningen te realiseren, maar zijn ook belangrijk om te leren samenwerken. En aan dat laatste is gezien de ervaringen van de afgelopen jaren en de discussie tijdens de conferentie duidelijk behoefte.
 - Het stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe concepten. Deze zijn deels elders in het land aanwezig. De kennis ervan lijkt echter beperkt bij de verschillende partijen. Het zijn concepten die in plattelandsregio's lijken te werken, maar mogelijk aangepast moeten worden naar meer grootstedelijke regio's. Ook hiervoor kan in de vorm van pilots worden samengewerkt tussen huisvesters, onderzoekers en kennisinstituten (TU/Delft, SEV, Haagse Hogeschool, e.a.).
- Andere stimulerende maatregelen: inventarisatie, expertmeeting, prijsvraag.

- Het ontwikkelen en uitwisselen van kennis omtrent (de kosten van) beheer van specifieke (meer grootschalige) huisvestingsvormen. Er zijn in den lande corporaties die veel ervaring hebben met het huisvesten van studenten en andere specifieke groepen m.b.t. short stay verblijf (short stay facilities). Er kan worden samengewerkt met deze huisvesters en spelers in de regio Haaglanden.
- Corporaties meer aanspreken en betrekken bij het ontwikkelen en realiseren van huisvesting voor (verschillende typen) arbeidsmigranten, waarbij de beperking van mogelijkheid van corporaties o.a. door de inzet van corporaties in de (grootschalige) stedelijke vernieuwing van Den Haag en in de regio goed worden afgewogen. Corporaties zien arbeidsmigranten als een van de te huisvesten doelgroepen. Een uitzonderingspositie heeft het gevaar van stigmatisering in zich. Een grotere rol voor corporaties is echter noodzakelijk.
- Diverse maatschappelijke organisaties meer betrekken bij beleid en het realiseren van voorzieningen en maatregelen. Ook zij hebben bruikbare kennis en ervaringen, maar vinden dat ze te weinig worden betrokken.
- Het elkaar blijven aanspreken om afspraken daadwerkelijk na te komen. Dat vraagt in de ogen van uitzendbureaus en huisvesters een betrouwbare en slagvaardige overheid. Dat vraagt in de ogen van overheden dat uitzendbureaus de relevante informatie wel doorgeven en malafide bureaus benoemen en aanspreken. Convenanten moeten worden nagekomen en daar waar nodig aangescherpt. Het regionale niveau kan een belangrijk schaalniveau zijn voor het vinden van een balans tussen elkaar aanspreken en een 'sfeer van constructieve samenwerking' realiseren.
- Samenwerking met het Rijk wanneer het gaat om het ontwikkelen van effectieve aanpak op regionaal niveau m.b.t. malafide uitzendbureaus en werkgevers.

Aanbevelingen die in het verlengde liggen van bovengenoemde uitkomsten van de conferentie kunnen worden onderscheiden in aanbevelingen t.a.v.

- proces en samenwerking van verschillende partijen;
- maatregelen en beleid t.a.v. huisvesting en beheer.

6.2 Proces & samenwerking

Overweging

Het initiatief van het Stadsgewest Haaglanden om deze conferentie te organiseren is door verschillende (individuele) deelnemers positief gewaardeerd omdat:

- Voor het eerst is in deze - brede - samenstelling een aantal sleutelpartijen bij elkaar gebracht. Deze brede samenstelling is redelijk uniek en sommige partijen zijn elkaar niet eerder tegengekomen. Dit is belangrijk en zinvol maar – relativerend – is 'slechts' een eerste stap tot meer uitwisseling, afstemming en samenwerking. Men is benieuwd naar een (concreter) vervolg.
- De werkvorm erop gericht is te komen tot oplossingsrichtingen en maatregelen. De conferentie is toegekomen aan oplossingsrichtingen maar – op enkele uitzonderingen na – niet tot concretisering ervan. Het proces is nog niet af.

Aanbeveling

Door het Stadsgewest Haaglanden en sleutelpartijen als de gemeente Den Haag, de ABU (en/of VIA, NBBU), de Haagse Hogeschool (e.a. maatschappelijke organisaties) kan het proces van kennis- en ervaringsuitwisseling en samenwerking verder gefaciliteerd worden. Daarbij kunnen verschillende formele en informele werkvormen benut worden. Het is daarbij zinvol te focussen op concrete thema's

en coalities. In kleinschaliger verband kunnen verschillende coalities werken aan op gedegen kennis en inzicht gestoelde maatregelen. Wel is een 'regisseur' nodig die de uitkomsten van de coalities aan elkaar verbindt.

Concretisering voor het Stadsgewest Haaglanden

- De uitkomsten van de conferentie in het bestuurlijk overleg te bespreken.
- De uitkomsten van de conferentie via verschillende media breder verspreiden (in de vorm van een publieksversie en/of discussiedocument, artikelen, websites).
- De uitkomsten benutten voor het schrijven van een richtinggevend (visie)document.
- Op onderdelen tijdelijke (gemengde) werkgroepen in te stellen en een duidelijke opdracht meegeven. Voorbeeld: werkgroep 'herontwikkeling leegstaande kantoorgebouwen', werkgroep 'inventarisatie van locaties voor meer grootschalige huisvesting', werkgroep 'monitoring en onderzoek'. Hierbij kan samenwerking worden gezocht met het Rijk.
- Een (tijdelijk) periodiek overleg tussen bestuurders (ambtenaren), vertegenwoordigers van uitzendbureaus, corporaties en andere huisvesters opzetten.
- Het starten van een pilot als een vorm van concrete samenwerking gericht op het binnen een termijn halen van een bepaalde oplossing/maatregel.
- Deelname aan het overleg van het Rijk met gemeenten.
- Andere belangrijke partijen aanspreken om hun verantwoordelijk te nemen om deelthema's in ook informele vormen en (verrassende) coalities verder uit te werken. Op basis van de uitkomsten van de conferentie zijn aanspreekbaar de ABU, de Haagse Hogeschool, Haagwonen.

6.3 Maatregelen & beleid

Overweging

De conferentie is erop gericht te komen tot oplossingsrichtingen en maatregelen. De conferentie heeft meer inzicht gegeven in oplossingsrichtingen en samenwerking. Er zijn echter weinig concrete maatregelen genoemd. Enerzijds omdat partijen elkaar in deze samenstelling voor het eerst zijn tegengekomen en met elkaar hebben gesproken. Anderzijds omdat de 'neuzen' nog niet dezelfde richting uitstaan. Dat kost, zo blijkt weer, tijd. Wel zijn er een ondersteunende voorstellen gedaan. Op de conferentie is gepleit voor ondersteunende maatregelen m.b.t. planologische procedures en afwegingen en het sluitend maken van (grond)exploitaties.

Aanbeveling

Als basis voor een regionale samenwerking en afstemming is nodig:

- Een inventarisatie naar concrete locaties voor het ontwikkelen van huisvesting (klein- en grootschalig)
- Een regionale monitoring om kennis en inzichten te bundelen, om ontwikkelingen op regionaal niveau in relatie tot het landelijke niveau te kunnen volgen en tijdig op die ontwikkelingen te kunnen inspelen. Een regionale monitor kan bijdragen aan de ontwikkeling van een regionale visie.

Naast regionale en meer integrale samenwerking is nadrukkelijk gepleit voor het stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe concepten. Onduidelijk is nog wie daarin het voortouw moeten nemen en welke partijen in welke coalities tot nieuwe concepten kunnen komen.

Concretisering voor het Stadsgewest Haaglanden

1. Het Stadsgewest kan het initiatief nemen om en als regisseur optreden voor:

- Een inventarisatie naar locaties voor:
 - o realisatie meer grootschalige huisvestingsfaciliteiten in het buitengebied;
 - o idem voor meer middelgrote en kleinschalige vormen in de bebouwde kom in de verschillende gemeenten;
 - o leegstaande kantoorgebouwen die zijn om te vormen tot huisvestingsfaciliteiten.
- Onderzoek naar de haalbaarheid en betaalbaarheid van een regionale monitoring
- Een expertmeeting gericht op het stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe concepten (i.s.m. kennisinstituten en het rijk).
- Het samenbrengen van kennis van corporaties m.b.t. studentenhuisvesting/short-stay facilities buiten de regio met partijen binnen de regio. Ook het ministerie overweegt hieraan aandacht te besteden.

2. Het Stadsgewest kan bijdragen aan het benoemen (en nemen) van maatregelen die kunnen helpen om planologische procedures en afwegingen voor te bereiden, te verbeteren, te versnellen. Alsmede aan maatregelen die bijdragen aan het sluitend maken van (grond)exploitatie van meer grootschalige huisvestingsvoorzieningen (van corporaties, ontwikkelaars, consortia).

Bijlage 1 : Opzet van de conferentie

De conferentie heeft de vorm van een Olympiade. Kenmerkend voor de Olympiade is dat het de belangrijkste partijen bij elkaar brengt vanuit verschillende posities en belangen. Dat het inzicht geeft in de belangrijkste dilemma's, ontwikkelingen en posities van de deelnemende partijen. Dat het toewerkt naar een 'eindproduct' in de vorm van (draagvlak voor) concrete maatregelen en afspraken. Een 'eindproduct' dat handvatten geeft voor (nieuw) beleid voor de verschillende gemeenten, het Stadsgewest en de belangrijkste partners. De Olympiade vindt plaats gedurende een (lang) dagdeel en kent drie rondes. De deelnemers zijn uitgenodigd op basis van hun kennis en behorend tot een bepaalde maatschappelijke positie of belang. Deelnemers van eenzelfde positie en/of belang worden gedurende twee rondes gegroepeerd in een eigen ring. De ringen komen in de eerste twee rondes afzonderlijk bij elkaar, vervolgens confereren zij plenair in een derde ronde. In deze laatste ronde wordt toegewerkt naar een gezamenlijk gedragen set van afspraken.

De vijf ringen voor deze conferentie bestaan uit:

- bestuurders/beslissers;
- beleidsmakers;
- huisvesters;
- uitzendbureaus en werkgevers;
- maatschappelijke organisaties en onderzoekers.

De vijf ringen van deelnemers behandelen in de eerste ronde in eigen ring een specifieke vraagstelling. Binnen de eigen ring vindt een eerste standpuntbepaling plaats en onderbouwing ervan. In de tweede ronde krijgt men informatie van de andere ringen over deels dezelfde vraagstelling en deels een aanverwante vraagstelling. Op basis van deze informatie stelt men het eigen standpunt eventueel bij c.q. scherpt de onderbouwing aan. Tevens bepaalt men het eigen standpunt over de aanverwante vraagstelling. Belangrijk daarbij is of men zich kan vinden in het standpunt van de andere ringen (is er consensus) of dat men echt een afwijkend standpunt heeft die men wil inbrengen in de plenaire discussie. De verschillende standpunten (inclusief onderbouwing) worden samengevat in een overzichtelijk format (schema) die door de ringvoorzitter en notulist worden opgeschreven op basis van de discussie in de ring. Deze formats worden na de eerste ronde uitgewisseld. Na afloop van de tweede ronde worden de formats overhandigd aan de dagvoorzitter die samen met de organisatoren bekijkt over welke onderdelen consensus bestaat en over welke onderdelen verschil van mening c.q. aanvullende inzichten bestaat. In de derde ronde – het plenaire debat – geeft de dagvoorzitter kort aan waarover al consensus bestaat. Daarna gaat hij over tot de discussiepunten en zal het debat hierover verder vorm geven vanuit het idee om daar waar mogelijk tot verdere consensus en afspraken te komen. Aan het eind van het debat vat de dagvoorzitter het een en ander samen zodanig dat dit in de vorm van een eindverslag als aanbevelingen naar betrokken partijen ter uitwerking wordt meegegeven.

Bijlage 2: Informatiebronnen

- Tweede Kamer (TK) : AO 21-1-2010; TK 29 407.
- Ruimte voor arbeidsmigranten. Handreiking voor de huisvesting van werknemers uit de EU die tijdelijk in Nederland verblijven. Ministerie van VROM, VNG en VIA, 2008 (geactualiseerd 2010).
- Monitor Midden- en Oost Europeanen in Den Haag, 2010. Gemeente Den Haag, juli 2010.
- Research voor Beleid. MOE-landers in de wijk. Ervaringen en meningen van MOE-landers en wijkbewoners in drie gemeenten. Eindrapport. Zoetermeer, 2 juni 2010
- Arbeidsmigranten uit Bulgarije, Polen en Roemenie in Rotterdam. Erasmus Universiteit, Nicis Institute, Erasmus Universiteit, 2010.
- Edwin Loeff. Een kansrijke woningmarkt in Limburg voor / door Poolse arbeidsmigranten. Technische Universiteit Eindhoven; Eindhoven, 15 oktober 2010.
- Presentatie met verwijzingen van Eric Beerens, ministerie BZK (voormalig VROM-inspectie), van 26-1-2011.
- Diverse interviews met gemeenten, uitzendbureaus, maatschappelijke organisaties, onderzoekers, zelforganisaties, in de regio Haaglanden en de provincie Noord-Brabant en ministerie VROM.

Bijlage 3 : Presentaties

Zie voor de powerpoint presentatie:

- www.haaglanden.nl